

INFRAESTRUCTURA VERDA I CUSTÒDIA URBANA: contribuint a l'adaptació de les ciutats al canvi climàtic

1. El canvi climàtic a les ciutats

La **meitat de la població mundial** viu a les ciutats, i a aquestes se'ls atribueix el 70% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle. A més, les ciutats són **particularment vulnerables** al canvi climàtic per la seva estructura i per la impermeabilització del sòl, que causen un major increment de temperatura i agreugen els efectes de les tempestes. A **Barcelona**, els reptes més importants que haurà d'afrontar la ciutat pel que fa al **canvi climàtic** són l'augment de la temperatura, la reducció de la disponibilitat d'aigua, l'increment de les inundacions i el retrocés de les platges. Aquests canvis comportaran **efectes negatius sobre la salut i la qualitat de vida de les persones**, però també sobre la natura (desaparició d'espècies i paisatges, i aparició de plagues i espècies invasores).

En aquest context, la gestió de la **infraestructura verda**, xarxa de zones naturals i seminaturals dissenyada i gestionada per a la prestació d'un ampli ventall de serveis ecosistèmics, en clau de millora de la biodiversitat i adaptació al canvi climàtic és imprescindible per a **assegurar que els serveis ecosistèmics que proporciona a la població es mantinguin**.

2. La custòdia urbana a Barcelona

La custòdia urbana és un conjunt d'estratègies per a implicar la ciutadania en la gestió d'espais urbans amb l'objectiu de mantenir i millorar el seu estat de conservació i satisfer diverses funcions socials i ambientals. La **participació de diversos agents**, com són la propietat, els usuaris potencials, l'administració pública i societat en general, és clau per a una **gestió responsable de l'espai urbà**. Aquesta naturalesa participativa de la custòdia urbana la fa especialment interessant com a eina de gestió de la infraestructura verda de les ciutats.

A Barcelona, l'any 2012 i 2015 es van realitzar concursos públics dins el Pla BUIITS per a la cessió de solars municipals a entitats sense ànim de lucre, amb una finalitat social i ambiental, mostrant el seu compromís amb la gestió participativa i la potenciació del verd urbà a través d'horts urbans.

Paral·lelament, Barcelona va aprovar el Pla del Verd i de la Biodiversitat (2012-2020), amb diversos objectius, entre els que destaquem conservar i millorar el patrimoni natural, incrementar la superfície verda i la seva connectivitat, potenciar els serveis ambientals i socials del verd i la biodiversitat i fer la ciutat més resiliència al canvi climàtic. L'any 2018 aquesta ciutat també va aprovar el Pla Clima (2018-2030), amb els objectius principals de reduir les emissions de gasos contaminants en un 45% per l'any 2020 i de ser una ciutat neutra en carboni el 2050.

3. Prova pilot de custòdia urbana a Barcelona

L'objectiu d'aquest projecte és **establir una prova pilot de gestió participativa d'una finca municipal per a potenciar-ne la biodiversitat i promoure'n l'adaptació al canvi climàtic, mitjançant l'eina de la custòdia urbana.**

3.1. Selecció d'una finca municipal per a la prova pilot

Amb l'objectiu d'impulsar iniciatives per a la conservació i promoció de la biodiversitat en finques municipals a Barcelona, es va dur a terme una **anàlisi de finques potencials i entitats que podrien desenvolupar-hi iniciatives de conservació**, en col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona.

Per a aquest projecte es va seleccionar una d'aquestes finques susceptibles de ser gestionades mitjançant un acord de custòdia, segons els criteris de viabilitat administrativa, vulnerabilitat al canvi climàtic, connectivitat amb altres punts clau de la infraestructura verda, predisposició d'entitats per a involucrar-se en el projecte i representativitat. La finca seleccionada, situada al districte de Sants-Montjuïc, és **el Sot del Pantà de la Foixarda**, una finca forestal d'aproximadament una hectàrea, amb una **llacuna semipermanent** a la part inferior i una presència important de flora exòtica. Tot i no ser una finca especialment representativa de la infraestructura verda de Barcelona, és un espai emblemàtic de la ciutat, fet que ha facilitat la viabilitat administrativa del projecte. La selecció d'aquesta finca es va realitzar conjuntament amb l'Ajuntament de Barcelona.

3.2. Execució de la prova pilot

Un cop escollida la finca, a l'octubre de 2018 es van seleccionar l'associació Paisatges Vius i l'Associació Hàbitats com a entitats de custòdia amb interès i capacitat de gestionar-la a fi de promoure'n la biodiversitat i adaptar-la al canvi climàtic, tot involucrant la societat.

Posteriorment, al desembre, es va realitzar una visita conjunta a la finca amb les entitats, l'Ajuntament de Barcelona, el Jardí Botànic de Barcelona (gestors de l'espai adjacent) i la Fundació Terra (primera entitat que havia plantejat un acord de custòdia en aquest terreny). Aquesta visita va permetre intercanviar punts de vista sobre la gestió de la finca i consensuar les línies d'actuació principals que havia d'incloure el futur pla de gestió.

Durant el mes de gener de 2019 es va treballar en una proposta de projecte per a la finca del Sot del Pantà de la Foixarda, consensuada entre les entitats i la Direcció d'Espais Verds i Biodiversitat de l'Ajuntament. La proposta **identifica els valors de l'espai, els objectius del projecte i les principals línies de gestió**. A principis de febrer es va presentar aquest projecte juntament amb la sol·licitud de l'autorització de la gestió de la finca a la Direcció de Patrimoni de l'Ajuntament de Barcelona, que la va resoldre positivament el 16 de maig. Aquesta **autorització de l'ús de la finca a precari (per un màxim de quatre anys)** per a destinar-la a la conservació de la natura, el foment de la biodiversitat i la restauració d'ecosistemes, constitueix **l'acord de custòdia entre l'Ajuntament de Barcelona, Associació Hàbitats i Paisatges Vius.**

El procés fins a la formalització de l'acord de custòdia es va demorar més del previst degut a que els serveis jurídics de l'Ajuntament van analitzar les possibles fórmules jurídiques de l'acord fins a trobar la més adient. A més, per a la seva aprovació es van realitzar diversos tràmits administratius que també es van endarrerir. El fet que **la finca escollida està catalogada com a propietat pública demanial** (domini públic) implica que l'assignació de la gestió a una entitat ha de passar per un procés de concurrència pública o, de forma provisional i per un termini màxim de quatre anys, es pot assignar a precari fins a la resolució d'una concurrència pública (tal i com s'ha fet).

Un cop signat l'acord, s'ha redactat el **Pla de Gestió de la finca pel període 2019-2030**. El Pla de Gestió inclou una descripció de l'espai i dels seus elements d'interès, la identificació dels factors limitants i amenaces (amb un èmfasi especial en el canvi climàtic), els objectius del projecte i el programa d'actuació. Cada actuació prevista en el pla de gestió disposa d'una fitxa on s'indica la zona de la finca on es desenvoluparà, els objectius i objectes de conservació amb els quals es relaciona, la descripció detallada de l'actuació, la seva rellevància en l'adaptació al canvi climàtic, els responsables d'implementar-la i el pressupost necessari. Les grans línies estratègiques en les que s'inclouen les actuacions són: planificació, conservació d'hàbitats, conservació d'espècies, regulació de l'ús públic, recursos i seguiment i avaluació. Aquest pla de gestió es concep com una proposta que caldrà validar amb tots els actors implicats, directament o indirecta, en la gestió de l'espai.

Algunes de les actuacions previstes en el pla de gestió ja s'han començat a executar durant el maig i juny del 2019. Les primeres actuacions realitzades han estat:

- Recuperació d'espais oberts, reduint la coberta d'espècies lianoides exòtiques.
- Eliminació de vegetació que havia envaït la llera de la llacuna, per promoure la vegetació pròpia d'aquest ambient.
- Construcció d'estructures per a afavorir el refugi i la cria d'ericons, rèptils i artròpodes.
- Col·locació de caixes niu per a ocells i rat-penats.
- Alliberament de rapinyaires nocturns.
- Organització d'una jornada de voluntariat.

El dia 29 de juny es va realitzar una jornada de voluntariat a la finca, on primerament es va donar a conèixer el projecte als voluntaris assistents i posteriorment es va procedir a la construcció de refugis per a la fauna i a l'eliminació de residus presents a l'espai.

3.3. Transferència de coneixement a Palma, Mallorca

El dia 26 d'abril va tenir lloc a Palma la jornada **"Oportunitats de la custòdia urbana per a l'adaptació de les ciutats al canvi climàtic"** organitzada amb la col·laboració de l'Ajuntament de Palma, a la qual hi van assistir unes 40 persones. La jornada tenia com a objectiu reflexionar sobre com els espais verds de les ciutats poden adaptar-se al canvi climàtic i el paper que pot tenir la custòdia del territori en aquesta adaptació.

La jornada va constar d'una primera ponència sobre els principals efectes del canvi climàtic, que va anar seguida de dues presentacions sobre la gestió de la infraestructura verda a Palma i a Barcelona, respectivament. A continuació es va donar a conèixer la prova pilot de custòdia urbana al Sot del Pantà de la Foixarda i **tres experiències de custòdia en l'àmbit urbà a Mallorca**.

Per a acabar la jornada es va realitzar una dinàmica participativa per a identificar de forma col·lectiva els reptes i accions prioritàries per a la gestió de la infraestructura verda a la ciutat de Palma.

Podeu consultar els materials resultants de la jornada a Palma en el següent enllaç:

Consultar programa de la jornada (26 d'abril del 2019)
Consultar materials resultants de la jornada

El projecte "INFRAESTRUCTURA VERDA I CUSTÒDIA URBANA: contribuint a l'adaptació de les ciutats al canvi climàtic" compta amb el suport de la Fundación Biodiversidad, del Ministerio para la Transición Ecológica.

Les opinions i documentació aportades en aquesta publicació són d'exclusiva responsabilitat de l'autor o autors del mateix, i no reflecteixen necessàriament el punt de vista de les entitats que recolzen econòmicament el projecte.

Una iniciativa de:

Amb el suport de:

